ORATIO
IN FUNERE
CLEMENTIS XIII.
PONTIFICIS MAXIMI

HABITA IN BASILICA VATICANA

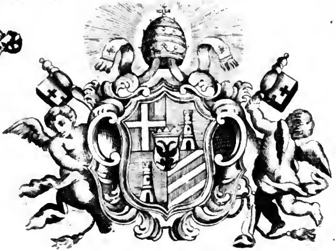
XVI. CAL. MART. MDCCLXIX.

AD SACRUM

EMINENTISSIMORUM CARDINALIUM

COLLEGIUM

A BENEDICTO STAY

ROMÆ MDCCLXIX.

TYPIS GENEROSI SALOMONI
SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO

PRINCIPI

CAROLO

CARDINALI REZZONICO

S. R. E. CAMERARIO

BENEDICTUS STAY

FELICITATEM.

CUM ſeptem prope ab hinc annos in conſcribendis latinis epiſtolis immortalis Patrui tui CLEMENTIS XIII. eſſem verſatus, atque in eo perhonorifico fungendo munere frequentiſſimus mihi fuiſſet illum conveniendi & cum illo agendi uſus; duos eximios inde fru-

fructus eram conſecutus, alterum excellentis illius propius contemplandæ ac quotidie fere admirandæ virtutis, alterum ſingularis humanitatis, ac beneficentiſſimæ in me voluntatis experiendæ. Nunc ſanctiſſimi, ac mirifice de me meriti Principis conſuetudine ac præſidio privatus in TE potiſſimum, Cardinalis ampliſſime, poſitas eſſe video ſummi hujus & doloris & deſiderii mei mitigandi cauſas. Te enim intuens veram illius virtutum imaginem intueri videor, & renovatam ac reſtitutam illam pietatem, moderationem, integritatem, quibus tanquam domeſticis laudibus diuturna illius imitatione confirmatis eidem es non minus ac generis cognatione ſimillimus. Quidnì vero etiam illius erga me benevolentiam & TE & præſtantiſſimos Fratres tuos veſtro patrocinio conſervare ac tueri velle confidam? Nihil quidem optabilius mihi poterit contingere, quam ſi in VOS tranſmiſſam ac derivatam illius erga me benignitatem videam, in quos ego colendos atque

que obſervandos maximam meæ, nunquam illi referendæ, ſemper habendæ ac prædicandæ gratiæ partem traductam eſſe profiteor. Hujus veſtri in me animi egregiam mihi ſignificationem dederis, ſi hanc Orationem meam, in qua illius laudes non tam expreſſas, quam adumbratas eſſe intelliges, humaniter exceperis. Quod tum præſertim ſpero Te eſſe facturum, cum ſi minus ingenium ac eloquentiam in illa perficienda, at ſtudium ac voluntatem meam, quæ in perſolvendo officio maxime cernitur, probaveris.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

D. J. Archiep. Nicomed. Viceſg.

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Auguſtinus Ricchinius Ordinis Prædicatorum, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

ORA-

ORATIO.

SI præclare geſtas eſſe reſpublicas arbitramur EE. PP. cum iiſdem, quibus inſtitutæ ſunt, reguntur artibus; nulla profecto in maximo hoc religionis moderando imperio illuſtrior laus eſſe debet, quam ſi omnis illius adminiſtrandi ratio ad eam normam dirigatur, qua ab ipſo Auctore ac Conditore Deo idem conſtitutum ac ſtabilitum fuiſſe ſcimus: Qui cum omnem illius vim ac univerſam legum comprehenſionem vitæ ſanctitate innocentia ac integritate morum contineri voluerit, quid præſtabilius, quid laude atque admiratione noſtra dignius in iis eſſe poteſt, qui Sacrorum Duces ac Principes huic rerum ſummæ atque æterno Sacerdotio regendo præſunt, quam ſi cujus nobis dignitatem poteſtatemque referunt, ejuſdem ſanctitatem etiam exprimant, atque his ab illo divinitatis tanquam impreſſis veſtigiis inſiſtant? Quare merito florentiſſima ea religionis tempora fuiſſe memorantur, quæ hujuſmodi Ponti-

Digitized by Google

tem inchoata, ac primi Clementis ad rempublicam aditus, atque alii deinde in ampliſſimorum munerum perfunctione ſuſcepti curſus ſatis indicarent jam tum informari atque inſtrui cœptam eſſe illam innocentiæ integritatis ac virtutis ſpeciem, quæ deinde eſſet omnium oculos ad ſui admirationem converſura. Verum cum pro incredibili rerum copia nequaquam poſſim omnia dicendo perſequi, ad illa continuo me conferam, quæ reipublicæ utilitate clariſſima ſunt, & ipſa imperii magnitudine ac dignitate omnem humanarum rerum conditionem prætergreſſa eſſe videri poſſint. Quid enim aliud quæſo ſummi in Chriſtiana republica Principatus nomine, quid maximi Sacrorum Antiſtitis munere continetur, quam divinum ac immenſum quiddam? illum nimirum, qui eo loco ſit poſitus, Deum inter atque homines ſequeſtrum eſſe, divinis humana conjungere, ſui regni fines iiſdem eſſe cæli ac inferorum terminis deſcriptos, legum ac ſanctionum eam vim eſſe, quæ non ſolum ad civium actiones dirigendas, ſed ad mentes etiam inflectendas, atque ad pertractandos intimos animorum receſſus permanet, ac morum ſanctitate atque exemplis omnium animos ad virtutem ac Dei ipſius ſimilitudinem traducat. Ad hanc tantam rerum amplitudinem cum ſe divinitus evocari Clemens agnoſceret, quanquam vehementiſſime commotus ac perturbatus, tamen magno ſe atque erecto oportere eſſe animo judicavit, cum a quo ſibi tanti imperii procurationem eſſe traditam videret, eundem ſe adjutorem, comitem, ac ducem habiturum confideret. Verum non aliam certiorem comparandi ſibi illius præſidii rationem eſſe vidit, quam ſi religionis, cujus facem præferret, vim etiam, quæ in Deo colendo diligendoque omnis eſt poſita, in ſe ipſe potiſſimum exprimeret, facta & conſilia omnia ad illius voluntatem aggregaret, illius auctoritate niteretur, dictis fidem adjungeret, illi uni tota mentis conſen-

ſione, atque amore adhæreſceret. Itaque novo quodam atque inuſitato ardore, ac ejus conſectandi propoſiti, quod illius animo jampridem inſederat, incredibili cupiditate incenſus continuo ad hunc bonorum ac virtutum omnium fontem cogitationem, ſpem, ſtudium, ac deſiderium omne convertit: ab hoc omni cultu, obſequiis omnibus demerendo nunquam divelli, ad hunc unum laboribus defatigatus confugere, in eoque pietatis uſu libentiſſime conquieſcere, in rebus agendis ejus conſilia exquirere, una illius fiducia recreari, ejus præſidio ac tutelæ ſe ſuaque omnia permittere. Neque vero hic tantus pietatis ardor latebris animi deliteſcere ac contineri poterat, quin ad omnium etiam ſenſus emanaret, quin ore vultu oculis emicaret, ac erumperet. Recordamini quæſo illos animi motus, quibus ipſum excitari in templis adeundis, illas oris inflammationes, quibus in ſacris faciendis incendi videbamus, cum illum & loci majeſtas & populi frequentia & noſtræ utilitatis opportunitas vehementiſſime commoveret. Ac ſane quid ad religionis ſpeciem auguſtius eſſe poteſt, quid in humanis rebus magnificentius, quam hos publicos pietatis conventus agi coram ipſo omnis ſanctitatis Auctore Deo? qua in re magis quam in hujuſmodi celebritate elucere & tanquam in theatro ſpectari maximi Sacrorum Præſidis virtus? Facile quidem omnes tantæ rei magnitudinem atque utilitatem perſpicerent, ſi tum Deum ipſum ab illo evocatum atque immenſa ac immortali luce circumfuſum in aris tanquam in ſolio palam conſidentem viderent, ſi illius vota atque obſecrationes libentiſſime excipientem, atque ejus pro populi incolumitate advocationem acceptiſſimam ipſi eſſe conſpicerent; quis non ſuam, non omnium rem tum agi maxime crederet, atque in hoc pietatis munere non aſſidue illum verſari, non præcipuas illius partes ſitas eſſe vellet? Sed num oculorum præſidiis indigemus, ut certiora nobis eſſe poſſint, quæ divinæ auctoritatis robore ſunt firmiſſima? Num ul-

læ ſunt. rerum imagines tam acres tam validæ ad quempiam commovendum, quam intimos Optimi Principis ſenſus divini teſtimonii gravitate ſubnixos præſentis Dei vis ac majeſtas occupabat? Quare quid mirum, ſi hoc religionis ſtudio tantopere exardeſceret, & divinæ conſuetudinis ac familiaritatis cupiditate maxime traheretur, ſi, quem curandis Eccleſiæ commodis utiliſſimum videret, idem pietatis uſus eſſet illi jucundiſſimus? Itaque hoc unum illi curarum erat perfugium, hoc ægritudinum ſuaviſſimum ſolatium. Hinc nullis rerum impedimentis ab hac divinæ conſuetudinis conſtantia diſjungi unquam eſt paſſus. Hinc in illius contemplatione diutiſſime inhærentem, in illo defixum, cum illo colloquentem quotidie vidimus. Atque ab hujuſmodi quidem cum Deo tanquam colloquiis ac congreſſionibus incredibile illud divini cultus promovendi ſtudium afferebat, inde ille ardor religionis caſte pieque tuendæ, & ſanctiſſimis exemplis ac præceptis muniendæ, inde illa mirifica populi doctrinæ ac morum inſtitutione imbuendi cura, inde illi optatiſſimi tanquam triumphi fuerunt, cum excellentium ſanctitate virorum & memoriam ſolemnibus cæremoniis conſecraret, & vitam ad imitandum proponeret. In cæteris etiam adminiſtrandæ reipublicæ partibus eodem ſe præſidio erigebat. Sed quo firmiore adjumento fideret, eo ſe alacriorem in rebus gerendis oportere eſſe arbitrabatur. Neque enim in inerti ſpe conquieſcendum, neque ad otium ſe vocatum, ſed ad laborem eſſe noverat; proinde neque ætatis neque valetudinis incommodis ab agendo eſt unquam revocatus; nullam diligentiam nimiam eſse duxit pro religionis ac reipublicæ commodis ſuſceptam. Verum poſtquam omnem induſtriam, omnem curam in tanto perſequendo munere contuliſset, vanam atque inanem operam ac ſolertiam eſse duxit, quæ non eſset cum divini præſidii fiducia conjuncta, atque ad illius conſilii rationes accommodata. Non expediendi negotii difficultas,

non

non proſperi aut adverſi rerum caſus ab hac divinæ voluntatis ac gloriæ conſectandæ conſtantia divellere illum unquam potuerunt. Hoc religioni, hoc reipublicæ, hoc ſibi, hoc omnibus utile eſse ajebat, quod divino nutu ac numine fieret, hos eſse præclaros, hos expetendos rerum ſucceſsus; neque deſiderio atque opinione noſtra, ſed illius tantummodo voluntate, illius gloria veras ac ſolidas utilitates eſſe metiendas. Difficile profecto eſt in ipſo negotiorum æſtu, cum omnem operam omnem animi contentionem ad optatiſſimos rerum conſequendos exitus converteris, deinde neque ullo ſtudio neque ipſius publicæ utilitatis curandæ cupiditate auferri atque abripi, ad omnes rerum eventus æque paratum eſſe, neque ſi ex animo proceſſerint, efferri, ſibique arrogare ac tribuere quidpiam, neque, ſi minus ex ſententia acciderint, vehementius perturbari ac deijci. Sed cujus animum altiſſime pervaſerit illa infinitæ ſapientiſſimæque Mentis magnitudo, quique una humani conſilii imbecillitatem perſpexerit, idem facile omnem judicandi temeritatem abijciet, ac illius plane voluntati congruet ac conſentiet. Cum illa enim ſumma atque excellente natura ſe ac reliqua omnia comparans, quam continuo deprimi cuncta, & quæ reputantur maxima, evaneſcere ac dilabi animadvertet, quam ſe ipſe contemnet, quam omnem de ſe gloriandi ſuique diligendi ſenſum deſeret! His initiis orta atque educta illa veræ laudis ac virtutum omnium altrix & magiſtra, his, inquam, initiis præclara illa Chriſtianæ Humilitatis forma ac ſpecies effloruit. Major illa quidem eſt atque altior, quam ut illuc ulla poſſit humanæ ſolertiæ doctrinæque ratio pertingere. Proinde divinis Chriſti inſtitutis atque exemplis fuit primum illius patefacta vis omnis nomenque perceptum. Quam ex hac diſciplina ſemel hauſtam cum penitus imbibiſſet, qua cura CLEMENS in ejuſdem eſt artibus aſſidue verſatus, quam amplis fuit illius doctrinæ incrementis in dies auctior? Ex ipſis honorum acceſſionibus

hæc

hæc demiſſioris animi in eo ſtudia mire creverant. In ſummo dominationis gradu, in quo ipſe dignitatis ſplendor facile perſtringit oculos, & quiſque ad caſum ac prolapſionem eo eſt proclivior, quo magis ad illam de ſe plus æquo ſentiendi inclinationem aliorum etiam aſſentationes incumbunt, quam longe ab hujuſmodi blandis vocibus abhorrentem atque eximiæ virtutis cupiditate vehementius conflagrantem admirati ſumus? Quanquam in rebus perſequendis & in ingeniis hominum cognoſcendis animi ſagacitatem, rectique ac veri ſingularem intelligentiam in illo omnes agnoſcerent, tamen ſibi uni nunquam ſatisfacere poterat; tum ſuæ tantum induſtriæ minus illum pœnitebat, cum nihil ſibi aſſumeret, cum omnes operæ ac ſolertiæ ſuæ partes ad Deum cuncta referendi ſtudio cumularet. Verum illud præclare uſuvenire vidimus, ut ex hac ipſa demiſſioris animi alacritate, tanquam ex altiſſimis radicibus, uberior in ipſo cæterarum virtutum ſplendor eniteret, atque illa omnis honeſtatis cognatio, ille pulcherrimus omnis laudis conſenſus ac concentus oriretur. Qui enim alii præſtantiores veræ ſapientiæ, ac juſtitiæ ortus ac progreſſiones eſſe poſſunt? Quis melius earum vim unquam aſſequetur, quam qui Deum unum Optimum Maximum eſſe, cætera omnia anguſta atque imbecilla perviderit? Ubi magis adoleſcere ac perfici illa vitæ moderatrix, illa victrix cupiditatum ac perturbationum virtus poterit, quam illius animo, quem nullus a Dei conjunctione neque lætitiæ neque ægritudinis motus divellat? Hoc ipſe virtutum ornatu inſtructus egregium illum, & quo nihil homini in vita eſt jucundius, pacis ac tranquillitatis fructum eſt conſecutus. Nam quemadmodum angores ac ægritudines aſſidui ſunt ſceleris ac turpitudinis comites, ita quietis & ſecuritatis jucunditas virtutem ac ſanctitatem conſtantiſſime conſectantur. Hinc ejus animus minime corporis anguſtiis impeditus ad præcipiendam beatæ illius ac cæleſtis vitæ ſuavitatem rapi atque avocari videbatur. In di-

divina pulchritudine contemplanda aſſidue defixum, in illam intentum, ad illius ſpeciem ſeſe effingentem, illius in ſe ſimilitudinem exprimentem, fieri non poterat, quin rivus aliquis infinitæ voluptatis, cujus pleniſſimus hauſtus cæleſtis illius patriæ cives beatiſſimos efficit, ipſum etiam circumflueret ac perfunderet. O præclaram virtutis ac ſanctitatis conditionem, quæ hujus etiam vitæ tenebras aliquo inextinctæ illius lucis radio colluſtrat, quæ ab hac rerum contagione ſejungit animum, atque ad divinæ quodammodo naturæ ſocietatem traducit. Sed quo me tantarum ac tam ſublimium virtutum admiratione abreptum eſſe video, quarum neque animo ſuſtinere magnitudinem poſſum, neque oratione perſequi? Itaque ad alias potius me convertam ab iiſdem certe initiis deductas, ſed faciliores, nobiſque quodammodo chariores laudes æquitatis, clementiæ, liberalitatis. Illas quidem magnopere ſuſpicimus ac admiramur, has amamus, in hiſque libentius conquieſcimus. Suavioribus hiſce virtutibus ornatum nobiſcum verſari, & qui dignitate longiſſime a nobis recederet, humanitate ad nos accedere, nobiſque conjungi lætabamur. Nihil in eo arrogans, nihil elatum; nunquam majeſtas imperii naturæ morumque lenitati adverſata eſt; non auctoritas, non dignitas a ſuavitate ingenii revocavit. Magna quidem naturæ vis ad facilitatem ac manſuetudinem eſſe poteſt; ſed quæ tanta ingenii lenitas eſt, quæ nulla unquam aut importunitate, aut offenſione vincatur? Hanc CLEMENS optimam naturæ informationem uno Chriſti exemplo ac divinæ illius imitandæ manſuetudinis ſtudio confirmavit. In illum intuens nulla potuit animi acerbitate incitari, nullo iracundiæ motu concuti. Faciles ad illum omnibus erant aditus; ea ſermonis comitas ac benignitas, ut quiſque aperte intelligeret non mediocrem in illum & ex alienis malis moleſtiæ partem, & ex bonis redundare voluptatis. In ipſa regnandi conditione illud erat jucundiſſimum, quod inde cæteros juvandi ac beneficiis

ficiis complectendi maxima eſſet opportunitas . Hoc omnes imperii labores & curas ſatis mitigabat, hoc maximam illi ſolicitudinum partem adimebat. Permultum quidem intereſt, quomodo quiſque affectus in his etiam officiis verſetur, unde uberrimæ liberalitatis laudes conſequuntur. Quam multa enim, quæ & liberaliter & magnifice geſta eſſe prædicantur, quæ populorum commodo & civitatum ornamento ſint, quorum firmiſſimis monumentis conſignata nominis immortalitas videri poſſit, tamen ipſa ambitione ac famæ cupiditate miſere corrumpuntur. Siquidem neque ab hominum commendatione, neque ab ullis rebus extra nos poſitis, ſed a bene conſtituto animo, & ab eo, quem in agendo ſpectamus, bonorum fine, omnis certe factorum conſiliorumque præſtantia proficiſcitur. Qui cæterarum virtutum, idem liberalitatis eſt ortus, & quod a divinæ gloriæ fontibus ad civitatum etiam decora & commoda derivatur, id revera magnificum eſt, id liberale, id glorioſum. Multa profecto in hoc genere egregie ac ſplendide a Clemente geſta commemorari a me poſſunt. Ampliſſima ad dicendum eſſent tot publica Urbis ædificia reſtituta atque ornata, portuum conſtructiones, derivationes fluminum, exquiſitiſſima vetuſtatis monumenta comparata. Sed ſinite, ut ad eas liberalitatis partes potiſſimum me conferam, in quibus nihil caducum, nihil fluxum, nihil fragile ineſſe poteſt, quæ nulla animi levitate, nulla famæ ſuſpicione depravantur. Harum ratio a chriſtianæ charitatis tracta legibus in indigentium ſublevandis calamitatibus tota verſatur. Hujus ille virtutis ſplendore mature delectatus abuti divino beneficio ſibi videbatur, niſi perampli patrimonii copias, quibus in opulentiſſima ac nobiliſſima domo erat inſtructus, ad egentium uſus traduceret. Quanta aliorum ſtudia in comparandis colligendiſque divitiis eſſe ſolent, tanta illius erat alacritas in largiendis. Divini conſilii rationes, quibus pauperum calamitatibus eſſet

cau-

cautum ac proviſum, interverti cenſebat atque intercipi, ſi aut avaritia obſtruerentur, aut ad faſtum atque illecebras derivarentur, quæ ad aliorum levandam inopiam redundare oporteret. Proinde cum dignitatum acceſſionibus cenſus æque auctiores eſſe intelligeret, mirifice geſtiebat liberalitatis exercendæ ſibi eſſe fines prorogatos. Quantus vero fuit in illo ardor, cum ad Patavinum Sacerdotium evectus novos ſibi patefactos eſſe curſus, atque ampliora ad præclare de aliis merendum ſe nactum eſſe ſpatia agnoſceret? Jam ipſa liberalitatis conſuetudine ad agendum paratior, atque inflammatior hunc præſtantiſſimum eſſe honoris ſui fructum reputabat, quod illam etiam facultatem afferret, ut opera ipſe ſua ac induſtria præſtantiores liberalitatis partes cumulare, & ad inopiæ adjumenta religionis etiam ac pietatis ſubſidia, quæ prima juvandi eſſet ratio, poſſet conjungere. Sed quonam alio in loco præclarius hoc charitatis ſpecimen atque exemplar ſpectari potuit, quam in hoc ſummo religionis gradu? Quæ enim eſt ulla civitas tam certis ac tam propriis fixa & fundata legibus, quam eſt charitatis inſtitutis hoc religionis ſtabilitum imperium, cujus omnis diſciplina, omnis juris deſcriptio una charitatis ſanctione comprehenditur? Atque hujus quidem legis vis ab ipſo religionis Conditore profecta ad omnium ſocietatem arctiſſimis benevolentiæ vinculis colligandam late delabitur; tamen in pauperum atque egentium ſublevandis miſeriis potiſſimum cernitur, quippe quæ noſtræ ipſius in Deum pietatis atque amoris modum una eademque definiat. Hujuſmodi legis inſtitutis cum cæteros omnes conſtrictos intelligeret, tum ſe potiſſimum teneri, ac tanquam acerrimis ſtimulis excitari ſentiebat, ut imperii, cui præſideret, principem legem ſua ipſe opera, ſuo exemplo roboraret. Tunc a ſe præclare geſtum imperium exiſtimabat, cum miſerorum vindicis ac pauperum parentis eſſet officio perfunctus; humanis quidem civita-

vita-

vitatum legibus incolumitati ac commodis civium æqua juris deſcriptione ſatis eſſe conſultum; ſolos eos deſeri, eorum miſeriis minime caveri; proinde charitatis id eſſe legibus ſarciendum, ultro eorum malis occurrendum, ultro fortunæ iniquitatem, quibus fieri poſſit præſidiis, amovendam. Quamobrem omnem in eo induſtriam poſuit, ut qui maxime opis indigerent, ſedulo conquireret, ac eorum malis mederetur. Jucundiſſimum ſedulitatis præmium percipiebat, cum orbitati ſolatium, pudicitiæ tutelam, perfugium miſeris, egeſtati præſidium comparatum a ſe eſſe intelligeret. Si aliquando vero temporum aſperitate fieret, ut pauperum calamitates exagerari animadverteret, tum vero (quæ charitatis eſt indoles, ut pro calamitatum magnitudine magis ſe ipſa acuat atque incitet) ille acerrimis pietatis ac miſericordiæ ſtudiis inflammari. Atque hic mihi ſeſe objicit luctuoſiſſimum illud tempus, cum ingraveſcente per univerſam pene Italiam annonæ difficultate, atque ex agris ſterilitate deſertis ac vaſtatis innumerabili undique confluente multitudine fame fere enecta, viiſque omnibus abjecta ac proſtrata, de noſtra ac totius Urbis incolumitate magnopere timeremus. In hoc miſero rerum ſtatu recordamini, qua cura, qua ſolicitudine optimi Principis animus premeretur, quam omnium luctus ac calamitates in illum unum maxime concurrerent ac incumberent. Quam effuſi tum illius gemitus fuerunt, quo ardore, qua fiducia ad Deum confugere, ab eo ſubſidia expetere ac expectare videbamus! In hoc tam gravi rerum diſcrimine tantæ liberalitatis, & charitatis ſpecies non mediocrem & malis allevationem attulit, & ad virtutem imitandam mirifica in omnibus ſtudia excitavit. Ac Vos potiſſimum incredibile illud charitatis exemplar æmulati ſingulari alacritate in ſublevandis miſerorum ærumnis adfuiſtis; cumque idem ardor ad reliquorum civium imitatio-

nem

nem emanaſſet, Deum ipſum hoc eximio chriſtianæ charitatis ſpectaculo delectatum, & illius obſecrationibus permotum, periculo tandem ac malis finem attuliſſe lætati ſumus.

Sed quid ea diutius commemorem, quæ vos ipſi, qui illius actionum teſtes atque adiutores fuiſtis, melius animo recognoſcere ac recenſere poteſtis, quam ego dicendo conſequi? Aut quid ea verbis elevem atque imminuam, quorum meliorem ego quidem commendationem hoc ipſo populi luctu nullam eſſe exiſtimo? Quid enim omnium bonorum deſiderium, quid pauperum gemitus, quid univerſæ civitatis mœror, quid hic quotidianus infinitæ multitudinis concurſus aliud præſefert, quam clariſſimum illius excellentis virtutis teſtimonium? Dum memoria repetunt illam pietatem, moderationem, æquitatem, commovetur ac excitatur in omnium animis ſpecies ac ſimilitudo quædam antiquæ illius innocentiæ ac integritatis, quando iſtæ præclaræ virtutes non ſolum hominum, ſed & temporum propriæ eſſe videbantur. Atque hæ quidem pietatis ac ſanctitatis laudes fortaſſe minus amplæ atque illuſtres iis videri poſſunt, ſiqui virtutem oſtentatione gloriæ, rerum faſtu, ac pompæ magnificentia metiantur. Nulla hic hujuſmodi cupiditatis veſtigia, nulla victoriæ monumenta, nullus trophæis ac triumphis locus, nihil opibus, nihil copiis, nihil equitatus robore peractum. Sed immenſum quiddam infinitumque intereſt, inter illam judiciorum pravitatem, ac ſinceram atque incorruptam chriſtianæ virtutis æſtimandæ rationem; illa ſenſuum conſuetudine ac opinionum inconſtantia movetur, hæc veritatis vi & gravitate nititur; brevibus illa vitæ ſpatiis ac interituri nominis gloria præclare factorum præmia concludit, hæc æternitatis diuturnitate ſpes ſuas terminat, & ſola ſummi boni mercede infinitam animorum cupiditatem explendam ſtatuit. Ad hanc veri

veri rectique normam dirigendus eſt omnis chriſtianæ vitæ modus, ac recte factorum laudes revocandæ. Ad hanc unam nobis Clementis XIII. virtutes exigendæ. Quotieſcumque enim hoc graviſſimo judicio omnem actæ ab illo vitæ curſum expendemus, eximiam quamdam veræ ſolidæque virtutis ac ſanctitatis formam inde exiſtere videbimus, quæ & religionis Ducem ac Principem maxime deceat, & Deo acceptiſſima ſit, & Eccleſiæ glorioſiſſima, & nobis ad imitandum utiliſſima.

Digitized by Google